

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda Kolozsvárt. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Idősb Czegei Wass György naplója (XI-ik közlemény). — Az 1655-iki pozsonyi országgyűlés történetéhez. Közli Szilágyi Sándor. (V. közlemény.) — Udvarhely mult századi monographiájához Közli K. Papp Miklós. (IV. közlemény.) — Egy híres röpirat ezelőtt 40 évvel. (III. közlemény.) — Petőfi Sándor a magyar irodalomban. (X. közlemény.) Szinnyei Józseftől. — A br. Wesselényi család zsbói levéltárának irodalmi kincsei: Döbrentei levele, Fáy András levele. — Oklevelek I. II. — Tárcza: A Petőfin kísérelt legutolsó merénylet. Dr. Meltzl Hugó. (Vége.) — Apróságok.

Hic habitavit et se patientavit in Vanum Petrus Serédi Liber Baro de Nagy falu intra novem menses.

Az boltban menvén találtatott egy kis szalonna, s azon ez az irás:

Non datur vacuum quia mansit adhuc de larda parum, Conredant cum Saláta in sanitate.

2. May. Hajtatván ki a füre legelsőbbben, még itt megmarasztott de nagy bajjal tartott 24. ökreimet az Szamoson túl az Kómál alá az én szöllöm felé ebéd után két s három óra között, csak hirtelen az lónai Cruczok közül egy nehányan az szőlők aljában lévő szilva fák közül reájok ütven elkapták több marháimmal együtt, ugymint 6 fehenemmel, 13. kancza lóval, az ide való kis késcsinálót mondják sógorostól s az Ujjfalusi fiát hogy látták volna, a kik ellopták.

3. May. Egy asszonyembert és egy Crucz rabot is küldtem fel Lónára Vajóékhoz, hogy ha rabért kiadnák marháimat.

4. Visszajöttek és hoztak olyan választ, hogy rabért ki nem adják, de váltságért kiadják csak küldjem bizonyos emberemet fel.

5. Küldtem fel Farkas Mihály nevű szolgámat, levelet is küldtem tőle Vajónak és Radáknak, de szolgámat contra jus gentium detineálták, az mely majd hallhatatlan dolog parolat adni és mégis megfogni.

6. May. Igen reggel kimenvén vagy 60. muskotélyos egy lajtinánnal és az én kertembe béállván, annak utánna az lovas Németek is lemenvén az Ráczokkal, az lovas Németek a Szócs István Uram majorjában béállván csak közel az én kertemhez, az Ráczok pedig az Dürüczköllöken tul széylel nyargalodzván, hat zászlóalya Cruczság, ugy-

IDŐSB CZEGEI WASS GYÖRGY NAPLÓJA.

I. Jan. 1704— 31. Oct. 1705.

1704.

(Folytatás.)

May 1. A szállására küldvén Com-mendans Uram bonuminak elfog-lalására, tanáltattak ezek: Az ház-ban egy nagy ládában fél árkus papirossat, melyen ez volt irva:

Carolus quintus, nihil est intus.

Anno 1704. Die 30-a Aprilis.

Nullius est felix conatus et utilis unquam

E coelis si non datque juvatque Deus.

Ugyanazon házban lévő asztalra egy rosz szó-nyeg alá ez volt irva:

mint Osváth, Becski, Harsányi hadnagyságok alatt lévők Szent György hegye felől reájok jöven a Ráczokra, kik elől a Ráczok megszaladván és hátokon hozván egész az én kertemig, honnat a gyalog Németek reájok kilövellődvén a lovas Németek is elejekben az majorból kijöven, megszabadulnak a Cruczok és az lovas Németek és Ráczok egész az Szamosig lövik vágják őket, tanáltatott 13 vagy 14 test, kik között Becski is elesett és több elé való emberek is estek el közülök, de feles sebess esett köztök, hoztak bé elevenen hatot, de egyik halálos sebben lévén az kapu előtt fejét vették, 11 főt és egy zászlót, kit is Becskiének mondanak.

Mondják a Szent Györgyi hegyekben akkor lévő mivesek hogy veszedelmek után a Szamoson túl öszvegyülekezvén Rácz István nevü hadnagyok is seregestül hozzájuk érkezvén (kit lesben hagytak volt) hozzájuk érkezvén csak nem ujjabban öszvelövdözték egymást, hogy Rácz István Uram őket meg nem segítette, az minthogy meg is fogták s kötve vitték el; ugy egy Szilágyi nevü Bánfi Mihályné hugom szolgálja félet is, azért hogy az biztatta volna neki őket hogy ne féljenek a Ráczoktól, mert az előtt való nap eleget beszéllett volna a Ráczokkal és azoktól nem kell félni, az minthogy itt az városon is közönséges szó volt, mint beszélnek a Ráczok a Cruczokkal, és hogy egymáshoz nem lőnek, csak a földben és közikben akarnának menni, de az mint az régiek szokták mondani: nincs Hiti nincs a Ráczoknak. Mondják azt is a szálló munkások, hogy nagy jajgatással és sirással mentek el a Cruczok le Bonczida felé.

7. May. Ismét feles városiak marháit kapták el az lónai Cruczok és a szegény Prásmárit is elvitték az szállóból.

8. May. Az lónaiak három Németet kapván el ennek előtte való napokon (a német tiszték marháikkal menvén ki) per compositionem visszaküldtek innen 6 Crucz rabot adott érték Commendans uram.

9. Csáky István Uram oly praetextus alatt hogy az öcsésétől Csáky István Uramtól passust szerezhessen az maga szabadulásáért való Szebenbe küldésért Commendans Uram engedelméből, de az én hirem nélkül nagy

ellenem való ördögi machinationa Rigó Andrást Bonczidára küldé társok lévén benne Vizaknai és Gálffi Pál.

10. Jött meg Rigó Bonczidáról hozván álnok és istentelen leveleket, melyeknek copíájok megvan, origináljok Commendans Uramnál maradván.

Eodem estve hat óra tájban egy darab szivárvány forma láttatott az égen Szamosfalva vagy Bonczida felé mondja az ember, de egyenes volt nem horgas, vagy kerek mint a szivárvány, hanem a színe volt olyan mint a szivárványé szokott lenni.

11. May. Igen igen turbatus voltam, ugy hogy a templomba sem mehettem turbation miatt, az Csáky Uramék ellenem való ördögi machinatio miatt.

12. May. Commendans Uramtól kitanulván egészen a Csáky Uramék ellenem való machinatiojokat csendesebb elmével voltam.

13. May. Commendans Uram az több Német tisztekkel nálam lévén ebéden, azalatt (hat bihalyom lévén még) azokat is a lónai Cruczok csak a pallón túl az berek széléből elhajtották, a kis késcsinálót mondják, hogy ez is hajtotta.

14. Igen feles marhát hajtottak el ujjabban az lónai Cruczok szintén 12 óra tájban.

Eodem hasonló darab szivárványok vagy oszlopok láttattak Nro 5 és más rendiben mint az elmúlt héten látszott, egyenesek voltak, de az színekre nézve olyak voltak, mint a szivárvány; ugyan Bonczida felé olyan nagy világosságok voltak hogy sokan azt vélték hogy vagy Szamosfalva vagy Bonczida ég.

15. May. Négy lovas Német lévén Bonczidán a Cruczoknál fogva, kiket Enyed feléetése alkalmatosságával fogtak volt el Huszár Pálék, bonczidai négy Crucz rabért kiváltotta Commendans Uram, kiket Csáky Uram egész seregeivel felkisért Szamosfalváig s onnan a kövespadhoz közel küldött egy seregűt s innet a mely Crucz rabot viszont oda küldte Commendans Uram vicze strázsa mesteritől, s négy lovas Némettől, és Váter nevü magyar írődeákjától, ki is ezen alkalmatosság által közikben állott s ott maradt.

Eodem bocsátottuk ki ebéd előtt Keczeli Sámuelné, Zsomboriné, Gyerőfiné, Rácz Já-

nosné, Valkai Miklósné, Vér Jánosné asszonyomékat Cruczok lévén már az Urok.

16. May. Szökött ki a Cruczok közé Szilvási János Uram szolgájával, feleségét s gyermekét itt benn hagyván, holott Commendans Uramtól elbocsáttattak volt, csak azt difficultálta, hogy meg kellett volna esküdni.

17. May. Viszont olyan tüzes oszlop vagy égi jel láttatott az égen estve 6 óra után, az minémü 10. May láttatott ugyanarra.

18. 19. Csendességben voltunk.

20. Házasodott meg az inasom, Czondor András, csináltattam egy vacsorát néki.

21. May. Feles Crucz jövéen fel mind Bonczidárul mind Lónárul, az gyalog Németeknek lovok lévén némelyeknek fűvért men-
vén ki levágtak benne, némelyeket elevenen is fogtak el benne.

22. Leküldött egy Crucz rabot Bonczidára Commendans Uram, hogy lássa meg hány rab van ott.

Eodem éjszaka égették el ismét a Cruczok a kertemet Szöcs István majorjával együtt, mivel 6. May lesben azokban az kertekben állottak ki a gyalog és lovas Németek.

23. Találtatott egy levél az Hidutcza kapu előtt, melyért Bellevárít fiastul megfogták, melyben ellenem való irás is van.

24. Csendességben voltunk, semmi lár-
mánk nem lött, hanem Gálffi Mihály el-
szökött.

25. May. Temettük el Vitéz András Uramot fiastól az temetőben, Várad Miklós rakott sirjában, fegyveres strázsák alatt, mely alkalmatosság alatt az itt való lovas Rác-
zok mind elszöktek.

26. Csendességben voltunk.

27. 28. 29. 30. Minden nap infestáltatunk és hol egyszer hol másszor feles marhát és lovakat kaptak el s embereket fojtogattak, mivel a lovas Német is mitől fogva a Rác-
ság elment, ki nem ment.

31. Feles Crucznékat bocsátott ki Com-
mendans Uram, kik között Seres Andrásné is a Koss Mihály Uram kérésére kibocsátotta, reméllem feleségnek kérte ki.

(Folyt. köv.)

Az 1655-iki pozsonyi ORSZÁGGYÜLÉS TÖRTÉNETÉHEZ

Közi: Szilágyi Sándor.

1655. Aug. 15.

XII.

Kegyelmes uram, fejedelmem.

Tegnapelőtt expediáltam az svecus kö-
vetet Várad felé, azt reménlem, mig ez leve-
lemet veszi nagyságod, szembe leszen nagy-
sággoddal.

Im csak ez estve érkezék Lubimetski
uram levele, tudósít engemet is oda be való
állapotok felől, azok teljességgel desperatió-
ban jutottak.

Miképen gondolkodik, kegyelmes uram,
nagyságod, látván azoknak veszedelmes álla-
patjokat, sohonnat semmi succursusok, bar-
barus kozák, muszka fog osztozni az orszá-
gal s az leszen szomszédunk. Kinálván a svéd
societással nagyságodat, nem jobb volna e-
nekünk is abban valamit kapnunk,
kiváltképen ha nagyságod requiráltatik az
lengyelektől pro defensione. Obscura quaesitio
ugyan et difficilis mindazonáltal pro rerum
circumstantia úgy látom mélyebben köll gon-
dolkodni nagyságodnak felőle.

Császár urunk ő felsége nem tudom,
egyvelíti-e magát ezen dologban, mert si non
adscitur in societatem, nem hiszem az con-
foederatus svecus, muszka, kozák szenvedjék
in possessione partis Regni. Ezen hireknek
notitióját azért amaturalom, ottben lévén az
svecus követ, ad proposita ipsorum annál al-
kalmatosban resolválhassa magát nagyságod.
Ezután is, ha mi bizonyost érthetek, mennél
hamarabb lehet, alázatosan tudósítom, mint
kegyelmes uramot, nagyságodat. Éltesse az
úristen s t b. In Patak 15. Augusti Anno 1655.

Nagyságodnak alázatos méltatlan szolgálja:

KLOBUSICZKY ANDRÁS m. p.

P. S. Megirtam volt már levelemet, hogy
érkezék Comenius levele. Immár bizonyoson
értheti nagyságod az lengyelek állapotját; ki-
váltképen az postscriptából. Nagy Lengyel-
ország minthogy királyának declaralta az
svecus királyt, hihető Kis-Lengyelország, Prus-
sia, Litvania is azt fogja követni. Kozák az
szerint és muszka az alatt mit elfoglalhat
magának fogja tartani.

Alkalmas lumentad immár nagyságodnak ez a dolog, mint köllössék együvé s másuvá is nagyságodnak magát resolválni. Régen megirtam én nagyságodnak ezen combinatiókat. Nem szenvedte el az isten annak az királynak az ő utálatos fertelmes életit. Bizonyos legyen nagyságod benne megtromfolja az austriai háznak is az ő rettenetes nagy persecutióját és perjuriumát, minket semminek tartanak vala immár. Én azt gondolnám nem fog sokáig tartani Lengyelországban immár ez hadakozás, kiváltképen ha az király kezekben akad; hanem ha muszkával és kozákkal lenne azután bajok propter recuperanda ab ipsis hactenus capta loca et provincias.

Mely csudálatos az istennek az ő nagy titkos rendelése s az imperiumok forgásában s változásában az ő hatalma etc.

Külczim: *Celssimo Principi Domino Dno Georgio Rákóczi stb. Cito stb. Citissime stb. Dies noctesque stb.*

(Az egész levél Klobusicky írása; az aláhuzottak rejtelmes betűkkel írottak.)
(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

1655 Aug. 21.

XIII.

Kegyelmes uram, fejedelmem.

13. Praesentis irt méltóságos levelét is nagyságodnak vettem alázatos engedelmességgel.

Ugy hiszem, mind scotus, svecus követ addig nagyságoddal szemben leszen, mig ez levelem nagyságod kezéhez jut. Semmi bizonyost nem érhettem azolta lengyelországi állapot felől. Göcs Pál uramot innet tegnapelőtt expediáltam Makovicza felé; nem tudom hol fogja tanálni az érsek cancellariusát avagy magát is az érseket, ha igaz hogy Vittemberg Varsova felé igyekezett. Mindazonáltal Lubintzki uramtul informatiót vehet.

Az havasali latranság gyütése felől való hir, isten adja, igaz ne legyen. Itt immár passim beszélnek, hogy levágták oda be való nagyságod hadait, Moldvában is hogy beütött volna az kozák. Én csudálkozom, honnat érhetnek ily hamar ilyen hamis hireket. Azokat, úgy hiszem, ha Erdélyhez közölgetnek, kön-

nyü leszen nagyságodnak megsegittetni. Vagyon olyan hir is itt, hogy nagyságod újabban personalis insurrectiót hirdet. Akarmint esküdjenek, de én nem hiszem soha, Petraszko az ő hirekkel ott nem volna. Nekem azt írja Vitnyédi István uram, cancellarius azt mondotta volna Illés-házi Gábornak nagy méltó oka, hogy volna az császárnak nagyságod ellen való fegyverfogásra. Azt is írja, hogy az isten jól adta ezt az victoriát nagyságodnak, mert *conclusum erat contra nos armatum esse*. Nádasdi uram is új testtel új emberré lött, jól mutatja magát s úgy itili ezután nem fogja sollicitálni az locumententiát.

Az mi kegyelmes uram mostani országgyűlésében erdélyi dologrul csinált articulusz illeti, kegyelmesen így értse nagyságod 1. Szathmár, Szabolcs, Zemlin, Bereg, Ugocsvármegyék instáltak azon az ország előtt, hogy ha lehetséges profugus jobbágyok felől tanálják meg nagyságodat, azokat nagyságod adatná ki birodalmábul; hasonlót cselekesznek ők is, ha kik onnat ideszöknek, ők is kiadják. Mondottuk mi nagyságod követei, nagyságod ezt soha nem cselekszi sine Regni consensu, mindazonáltal commissariusokat választottak nagyságodhoz felőle; de én nem hiszem, bemenjenek, mert az ország nem rendelt költséget nekik, *nemo propriis stipendiis militare tenetur*; de akkor is könnyü leszen nagyságodnak az országra rejiciálni az dolgot. 2. Ugyan akkor hogy harminczad állapotjárul is tractáljanak nagyságoddal; mondottam, arra is nagyságod kész Betlen Gábor idejebeli usushoz magát accommodálni, mert akkor oly végzés volt, valamit azokbul az vármegyékrül hoztak ide ki kereskedésre, abbul ő felségének harminczadot nem adtanak et vice versa valamit hoztak Bécsbül és ide fel való birodalombul, az két vármegyéken harminczadot attul nem vettének *ex fundamento eo*, mert nagyságodnak ez az két vármegye *cum omnibus fiscalibus proventibus* vagyon adva, ha azért egyszer oda adták mindenestül, azt partiálni nem köll. Ők legalább azt kívánnák, felit ott vennék meg, felit pedig ide az ő felsége birodalmában.

3. Kun István uram követe panaszol-

kodott, hogy onnat belől maga jószágából ha valami majorságot vagy egyébféle proventust hozat az Ura, itt az ő felsége birodalmában megharminczadolják. Azt vigeztük, hogy ez ne legyen ennekutánna, dummodo omnis fraus obsit, quod non quaestus gratia id fiat etc.

Az mi pedig az nagyságod panaszit illeti, forgottak azok is az ország előtt. 1. Hogy az erdélyi birodalomra reájárnak az itt való nemes emberek. Ott jószágot kérnek magoknak császártól, palatinustul, melynek nem köllöne lenni, mert az más ember gabonája, quivis iudex in sua parochia iudicet. Arra olyan vigezis lött, in genere, ne nobiles vel ignobiles iuditione suae Majestatis comorantes ratione bonorum in Hungaria existentium in Transsilvania juri stare cogantur, vice versa nec nobiles Transilvanienses ratione bonorum in Transilvania partibus eidem annexis adjacentium in Hungaria ad jus atrahantur. Itt tartott közel két nap veszekedésünk, mert ők azt mondották, hogy Békés Csanád, Aradvármegyék idevalók; én meg vice versa, hogy Jenő liberatiójátul fogvást Erdélyhez birják juxta articulum 8. Anni 1595. Minthogy Sigmond fejedelem maga erejével recuperálta azon helyeket, de abban nagy obscuritásban minthogy én sem mutathattam diplomát arrul, sem ők meg nem bizonyították continuus ususokat azokban az vármegyékben; abban hagytuk az dolgot, hanem csak in generalibus terminis maradtunk, ne hungari ratione bonorum hungaricorum in Transilvania, similiter et transilvani ratione bonorum transilvanicorum in Hungaria ad jus atrahantur. Itt azért jövendőben meg köll bizonyítani az usust 1. per literas adjudicatorias ha valaha valakinek azokban az vármegyékben volt jószága felől volt controversia, hol decidáltatták. 2. Ha az erdélyi fejedelmek conferáltak valakinek jószágot azokban az vármegyékben, az olyan donatariusok voltanak-e in usu donationum talium; de ez is commissióra való.

Az bétteki jószág, avagy annak redemptiója felől is sok discourausunk volt, ugyancsak abban maradtanak, observentur conditiones inscriptionis s deponáltassék az summa neki, ha fel nem veszi, bizvást hozzá nyulhat az

ember az jószághoz. Azt cselekeszi ide való fiscus is. Ha pedig valami akadály interveniálna, vagy obscuritás mellett magyarázni köllönék, minthogy ratione administrationis justitiae seu iudicatus azok az vármegyék iudicibus regni ordinariis subsunt, ő felségét köll megtanálni felőle, ut negocium faciat revideri per cameram juxta usum camerae hactenus observari solitum in fiscalium bonorum redemptione. Nem köll azt hosszu processusra bocsátani.

Ketzer Ambrús uram tegnap nálam volt. Kész az úr az fassióra, Lengyelországban elmegyen s valaminemő stylussal élnek ott fateálja az jószágot nagyságodnak. Az asszony is Erdélyben vagy Magyarországnak kész fassiót tenni; ha nem evincálhatná nagyságodat az ura jószágából lehessen satisfactiója. Im az punctumokat odaköldettem nagyságodnak, kegyelmes uram. Tempore fassio-nis ha lehetnék magam Lengyelországban, jó lenne valóban, el is mennék örömet, ha az idő és asszonyunk megengedné; ha pedig magam nem mehetnék, Lubinyeczki uramra köllene bizni; de alkalmasban esnik, ha magam bemehetnék, minthogy ott minden commoditásokat köllene megtekinteni s derekason ott lehetne az conclusio ratione rerum mobilium vagy retinendarum vagy exportandarum. Immár Tököli uram csak . . . választ.

Az praedikátorok dolga miatt nagy bú-súlásban asszonyunk. Nekem is kegyelmes uram, tetszenik igen az nationalis synodus; mert ha ebben marad, nem vonhatok semmi jót az dologbul. Mindazonáltal úgy lehetne alkalmasban meg, ha nagyságod requiráltatnék az vármegyéktül s munkálkodni is köllene, hogy úgy lehessen az dolog. Én nem hiszem, az praedikátorok is ne akarják. Várom az lizskai esperestét hozzám, megértem sententiáját, hol jár. Akkor bizony valamit deliberál az synodus, ahhoz köll tartani magát akarmely félnek is. Éltesse isten stb. In Patak 21. Augusti Anno 1655.

Nagyságodnak alázatos méltatlan szolgálja
KLOBUSICZKI ANDRÁS m. p.

Tart Medgyesi Pál az sinottul, bizony méltán is, nehezen hiszem ott is rosszul ne járjanak.

Külczim: Celsissimo Principi Domino
Domino Georgio Rákóczi stb.

(Az egész levél Klobusitzki írása.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

Jegyzet. Az aláhuzottak titkos be-
tűkkel vannak írva.

UDVARHELY MULT SZÁZADI MONOGRAPHIÁJÁHOZ.

Közlő: K. Papp Miklós.

IV. Udvarhely Várossának nyomorúságairól.

(Folytatás.)

Borbély Jánossal együtt éltek a városban nagy Andrási Ferencz, nagy Varga Márton, és Bálint István, mind tekintetre, mind értékre nézve elsők, ezek minden közönséges dolog iránt való gyűlésben megjelentek, és jó tanátsokkal igazgatták a népet, a mit ezek végeztek minden helybe hagyta, nem praedálták ezeknek idejében az erdőt, mezőt, hárt, mivel ezek nem csak tanátsokkal, hanem példájokkal, s fáradságokkal telyes tehetségek szerént oltalmazták, kiki a maga tizedjéhez tartozó vetéskapunak fel-tételére előállott, és ha nem segített kézzel is, de szóval biztatta a tizedét. Ekkorba származott volt ide egy Forrai nevű Deákos, prokátoros ember, és házassága után jószágossá is lett, egykor a többi között holmi bizonyos okokra nézve közönséges Város gyűlése léssen, megjelennek a fellejebb említett személyek is, s magok között a dolog felől úgy végeznek, hogy mindennek tetszenék; egyedül Forrai nagyot állítván maga felől, neheztelte s szégyenlette, hogy ötöt a Város ötödik tanácsosának fel nem veszi, megszólalik azért, és követem (ugy mond) jó Uraiméket, de a Város közönséges dolgát nem illik csak egy-két embernek érzelmére bizni, hanem illik, hogy minnyájan hozzá szóljunk. Értvén azon érdemes emberek hová czélozna Forrainak beszéde, legottan el butsuznak, és többé semmi közönséges gyűlésbe meg sem jelenenek, az után kezdett a közönséges jó rend felfordulni, az határ, erdő, mező praedáltatni, mert nem lévén köztek semmi olyas tekintetű ember, kiki kiáltásával magát a má-

siknál jobbnak állítván, senkinek fenytékével nem kezdett gondolni.

De térjünk vissza a kurucz világnak Udvarhelyen való folyásáról: fertelmes életű Guti Szombathfalva felől jövén, a Budvára alatt, a nagy révnél által kél a Küküllőn a tsere vápáján fel, a Papok kertén keresztül, a Gyagyszár utzán kikerülvén, a felső pia-tzon meg-állapodik, s onnan a kuruczokat szállásra oszttya, maga Botos utzában az Ugron házba vészi magát, ez előtt pedig már a városiak minden féltőbb portékáikat ládákban rakván a felső templomba hordották volt mind a két religion lévők elegesleg, az iffiaibb, és személyesebb fejrénp is mind oda rekeszkedett. Guti az alatt a vár ostromlásához való eszközöket szorgoson készittette, de Ritter a várbeli commendans nem várván az ostromot a várat feladta, s maga is mind a németekkel kuruczczá lett, azután mondotta Ritter: hogy ha a várost nem sajnállotta volna, a várat feladta volna, mivel tudta, hogy a kuruczoknak annyira erejek nem volt, hogy azt azon uttal megvehették volna, de általlátván, hogy ha az ostromot megállja s több kuruczszág jó a városra, végső romlása következik a városnak miánna. Ritter mint a kuruczokkal volt egész a holdvilági veszedelemig, az hol is látván a német sereget jöni, javasolta Gutinak: hogy ne várják a németet rendben állittatni, hanem a meddig meglepedik, menjenek eleiben ellene, de Guti (a mint hire volt) már eladván a kuruczszágot, jó tanácsát Ritternek megvetette s leczáfolta, s úgy is lett a kimenetele, hogy a székelységnek a szine ott veszett. A várnak feladásakor kuruczczá lett egy német azon veszedelemből megszabadulván Udvarhely felé igyekezett, a kit Keresztur tájékán mind németet a kuruczok elfogták s ide Udvarhelyre hozták, magyarul nem tudván nyavalyás, midőn a Botos utzában vezették volna, eleget mutatta a gazdája házát, más nap irigységből vagy nem tudván mi rendbéli ember legyen, a vár kapuja előtt való dombon felakasztatott.

Már kuruczok birván s őrizvén a várat, hir esik, hogy a Sáron égy néhány német utot vesztvén czellengenek, a kuruczok a várból reájok mennek, s úgy találván mind

megölik, volt nagyon terhes egy asszony is vélek, ennek hogy megölték a hasát kihasi-tották, s a gyermeket úgy ölték meg.

Ezt az uton megtudván Hájzler generalis igen megkeseredett rajta és erre közelgetvén a táborral, olyan hir jött előtte, hogy az egész város népét levágatja, a kuruczok ugy is az holdvilági veszedelem után igen meglankadván Hájzler jövetelére, a várat üresen hagyták, a városnak gyengébb része pedig rész szerént a felső templom környékében, rész szerént az erdőkre vette magát, a városban megmaradt s ártatlanságokban bizó lakosok Péter István nevű városi embertől egy jeles gyermeklovat vásárolnak, a melyért a Falbuknek felső szegében egy darab helyet adnak, ezzel eleiben menvén a városon alól Hájzlernek bémutatják, meg sem vette abéli ajándékát a városiaknak a generalis, hanem jó kedvvel vette el, a mely az előre jött iszonyt a városiak szívében egy kevésse megenyhítette. Általmenvén Hájzler a városon feljül a Balog kertben szállott táborba, a hová is a jésuita superior, a reformatus esperest nagy Ugron János és Borbély János kimenvén, a sátora előtt térdre állottak, látván Hájzler kérdi, mit akarnának? felelnek amazok: az ártatlan városi népnek kegyelmet kérünk. Megengedett legottan az emberi vérontásnak a jó lelkű generalis, de a réa bizott büntetést is éppen elvesztegleni nem merészelvén a várost egy néhány helyen meggyújtotta, ezt is oly gondviseléssel, hogy a templomokhoz közel semmi égetés ne légyen; így szabadult meg az ártatlan városi nép a gonosztevő kuruczok bűnének büntetésétől.

Még a meglankadt kuruczszágnak nem szegett volt meg mind a két szárnya, a mikor meghallja Jenei (másunnán ide származott igen híres praedáló kurucz zászlótartó) hogy Derzs tájékán valami társzekereken sok élést költöztetnének, csakhamar magához hasonló kuruczokat a városban maga mellé vészen, s azon szekereket marhákkal együtt elfogják, s ide a városba hajtják, a marhákat majd csak kotyavetyén eladják; ezeknek az árát más portékákkal együtt magok között felosztják, egy negyvenes hordó bort csakhamar megisznak, az hordót seprőstől együtt egy asszonynak adják, hogy a seprőt

kifőzze, a ki a seprő között husz tallért és így ennek minden fáradság nélkül legjobb rész jutott a praedából. De mind más bűneikért az innen való kuruczoknak, ugy azért is a városiaknak kellett lakolni, mert végképpen megszünvén a kuruczvilág, tiz esztendeig kellett quartélyost tartani a városnak.

De nem tartották elégségesnek ezen tiz esztendő alatt a quartélyozásnak terhét az elnyomorodott városi népen, hanem minden általjáró militiát ingyen való gazdálkodással bé kellett fogadni és minden fizetés nélkül előbb költöztetni, a többi között Schram nevű fő strázsamester háromszázad magával, Acton kapitány németekkel és ráczokkal még többet erre felé utazván és a városban megszállani szándékozván, hogy ennyi nép által okoztatható romlást elfordítsanak magokról a lakosok, kételenítették igen drágán vett lóval Schram eleibe menni és aztot bémutatván s a városnak is szörnyű inségeit adván által arra kérni, hogy másutt méltóztatnék szállani meg, a mint hogy azon uttal mind a két seregnek itten való megszállásától megszabadult a város.

Az hosszas quartélyozásnak súlyos terhét tovább nem szenvedhetvén a város, megindul annak könnyebbitésébe és éppen gróf Kornis Ferencz urat kellett iránta megtalálni, a ki értvén panaszát a városnak, szóval így felelt: azt atyámfiai az én szekereimnek s marháimnak felpraedálásáért szenvedte a város, így megtudván a város követjei, miért kellett ezen nagy igát szenvedni voltaképpen, tudósítják a grófot, hogy tiz avagy tizenkét emberen kívül senkinek része abban a praedában nem volt, megsajnálotta a gróf az ártatlan népet és azonnál elszállította a quartelost a városról.

Ezen tiz esztendőnek folyása alatt volt itten amaz híres jó Szántimor generalis, a ki a kurucz praedálásból még ki nem épült és a döghaláltól, s evvel együtt járó szükségétől s égszersmind elnyomattatott városnak a büntetés helyett Istentől gondviselőül adatott volt, mert a mirigyeseznek a Botos utca végiben ispotályt készítettett, az oda rekesztetett betegekre a regiment borbélyával gondot viseltetett, a kiknek az házoktól való tápláltatásra módjok nem volt, azokat kenyér-

rel, étellel itallal segítette, minden bizonyos órában a szegényeket a ház eleibe gyűjtette és kinek kinek egy cipőt adatott, mivel pedig a cipőt nagy szotyorban hordozták, innen vagy onnan most is a Szantimor szotyrának fenn a hire.

Látván a jó lelkű generalisnak ilyen istenes cselekedetét a körül való nemesek, kiki tehetsége szerént gabonát küldett nékie, a többi között nagy Ugron János egy hat ökör után való vasas, lajtorjás szekeren anynyi zsák búzát küldött, a mennyi a szekérré fért. A falukról a szegénység, kivált ha mirigyeknek érzete magát, legottan a város felé indult, némelyek az utban megholtak, mások béérkezvén a piacon, a varga szín alatt vertek szállást magoknak, az hol némelykor három s négy feküdt halva, ezeket a város bírása maga költségén temettette el, némely holtnak a nagy szükség mián, rágott fű találtatott a szájában.

(Folytatása köv.)

EGY HIRES RÖPIRAT ezelőtt 40 évvel.

A magyar Nemzet sérelmei.

Egy alkotmányos szózat a magyarokhoz
az 1833-ik Esztendőben.

Ingratis servire nefas!

I. Mi hasznot cseszen az ausztriai ház Magyarországból és miképpen köszöni azt a magyaroknak?

(Folytatás.)

1826-ban az ország rendjei számadást kívántak azon fundusról, s a Nádor méltóztatott őket a rationáriára utasítani, mely csakugyan sok sürgetés után bé is adta a maga számadását, azonban egy ügyes számoló felfedezte azt, hogy a fundusnak 80 ezer pengő frt. hja van, vagy a számadás rosszul tétetett, mely megvizsgáltván valósággal hiányosnak találtatott, s arról a Nádornak jelentés tétetett, ki is azt azon igérettel, hogy a rationáriát egy jobb számadás beadására fogja utasítani, és azt még azon országgyűlésen bémutatni, visszavetette. — A számadás visszaadatott, s már 7 éve miolta a rationaria ismét számol, de az ország rendjei-

nek bé nem mutatattott. — A Protector gondosságát és akaratját bizonyítja az: hogy ámbár azon Ludovicea katonai akadémia fel nem állítottatott mégis abba Petrus general, mint tanító tanítvány nélkül béiktattatott, s annak évenként 6000 forint fizettetik, mint-ha a legtöbbet tanított volna, végre az ország rendei elunták a sokat, az academiát Váczi Pestre hozatták s ismét sok pénzt ajánlottak, most már Pesten az építés el is kezdetett, s valahára tán már elkészül. Azonban rendes dolognak tetszik az is, hogy 60,000 ezüst forintokon vettek annak fundust, holott a muzeum épülete, mellyben ugy mondhatni a roszt gondviselés miatt semmi sincs, sokkal alkalmasabb lett volna.

Az ilyen tettek, s az instaurationalis pénzekkel való manipulatio, a tisztujtó székeken erőszakoskodó önkényes hatalmaskodások, a Helytartó Tanács törvénytelen s igazságtalan, és tudatlan rendeletei, mellyek a vármegyéket az igazság kiszolgáltatásában akadályoztatják, és kéntelenek ezen helytartó Tanácsot eredeti rendelésére, s a törvények megtartására figyelmeztetni, mind ezek és sok számtalan esetek és tettek, azon 32 évi érdemek, melyeket a Nádor tón a magyar nemzetnek, melyeket a nemzet 300 évig is siratni fog, mivel a nemzeti érzést, a szabadság érzését elnyomták. Tagadhatatlan hogy az olasz ravaszssággal bíró ur ügyes és szorgalmas, jól ismeri a nemzetet, kétszeri házasságával lekötölte magához a protestans statust, a bajusz hordozással sok magyart vont a maga részére, ámbár 32 évek alatt a nyelvet sem tudta megtanulni, holott mostani felesége megtanult két évek alatt, s jól beszél. Mind azon által országgyűlésen nagy elméjének nem egyéb bizonyosságai mutatkoznak, mint olyanok, melyeket parlamentaristáknak, kijátszásoknak, ravasz fortélyoknak mondhatni, és a mellyet az ki a kormányban egy követ szit könnyen kitalál. — Valamint oka volt a nemzetnek akkor örülni, midőn az ausztriai házból egy lelkes és a nemzetért élt Nádort választott, ugy megtanította Sándor successora (Sándort Neustadtnál 1792-ben egy tűzi játékba csalván, puskaporral vettette fel az udvar) arra hogy abból soha többé ne válasszon.

Itt egy pár szót a Fejedelemről is — I-ső Ferencz Magyar Király Európának legemberségesebb embere, vallásos és erkölcsös férfit, jó férj, jó atya, de gyenge Fejedeleme. Nem is csuda ha bár 2-ik József neveltje az ő törvénytelen uralkodását követi is, a Napoleoni rettenetes háboru miatt zavarba jött politikai pályán nyomorgott, tudatlan német ministerek alatt, végre a Metternich character nélküli politikája, azt a legjobb atyát népétől elidegenítette, s a magyarokat, — kik ezer meg ezer sérelmeket ötet kimélvén, túrnek — véle megutáltatta, ennyi most elég, halála után többet mondhatunk.

Azonban kérjük az olvasót hogy midőn az austriai kormányról szölkünk, ne értse az alatt azon igen jó fejedelmet, hanem annak alacson characterü a mivel Europa világosodásával ismeretlen hiu ministereit, s a nemzetek szabadsága eskütt ellenséget a cseh Metternichet. — A fennebb előadottakból világos, hogy a magyarországi közhivatalok az austriai kormánynak legkevesébjébe sem kerülnek.

De lássuk már most mi hasznot vészen az austriai ház

Magyarországból ?

I.) A fenn említett korona jószágokon kívül bírja, ha bár törvénytelenül is, a kamara jószágokat, mihelyt valami nemes család kihál, annak minden eleitől származott vagyonjai, melyek nem keresmények, ezek iránt végrendelést nem tehetvén, a koronára szállanak. — Felette hibás törvény, de ha még is a törvény bétöltetnék nem lenne káros annyira. A Leány ág csak a jóvitások árát kapja és még valami kevesset. Igy az egész ország minden száz évben száll egyszer a koronára és igy már 7-szer adatott el; azonban a magyar törvények azt rendelik hogy az ilyen jóvak az érdemeket tett hazafiaknak ingyen jutalomul adattassanak, oly szép rendelés, mellynek párja egész Európában sehol sincs, mert igy sehol sem jutalmazták az érdemet. — De mi történik azokkal? az ország törvényei megtartására megesküdt király magának tartja meg azokat, vagy pénzért adja el a zsidóknak és ide-

geneknek. — A mostani fejedelem életében, csak két példa van arra, hogy azokból ingyen adott volna valakinek u. m. Metternich és Schwarzenberg Herczegeknek. Tudni való azonban, hogy herczeg Metternich naponként anynyi pénzt vehet a pénztárból, a mennyi tetszik minden számadás terhe nélkül.

E kamara jószágoknak törvénytelen elidegenítések nem csak financialis tekintetben vagynak a nemzet kárára, hanem azon fejlül a nemességet is becstelenitik és bé-mocskolják az egész nemzetet, mivel az ország törvényei szerént a zsidók fekvő jóvakat nem birhatnak, kivéven némely királyi városokat, a falukon a földes ur megegyezése mellett; az ő vagyonnyaik nagyobb részint tőke pénzből állhatnak, melyek a kész pénz nagy szükségben hasznosok lehetnek az országnak, de ők ezeknél fogva gyermek korokban tanulták a csalást; csak nem minden pénzt magokhoz huznak, mindenütt öszveköttetésbe teszik magokat a nagy urakkal, kik a külföldi fényezésbe merülve örökös pénzsükebe vannak, ezek ugy festik a jó lelki monacha előtt a zsidókat mint a Status hasznos tagjait; ki is mihelyt kikeresztelkedik, a kereszttség külső formalitásait felveszi, azt nemessé teszi, pénzért jószágokkal meggazdagítja. Igy jutnak azon szép jóvak olyanok kezébe, kik egyéb érdemet nem tesznek a haza előtt, mint azt, hogy nyereségeiket a Financz miniszterrel megosztják. Fájdalom hogy ez a miniszter magyar (gróf Nádasdi) datumokat lehet mutatni, melyek bizonyítják mennyire visszaél ezen miniszter a jó Fejedeleme bizodalmaival, midőn a keresztény zsidókkal egyetértve, a Statust mesterségesen lopja és csalja.

A magyar Rendek, kik azzal nem sokat gondolnak, ha a Financz miniszter magát a nadrágáig egyenlővé teszi a zsidókkal (meg kell jegyezni Nádasdi bársony nadrágba szokott járni) de azonban igazságos panaszt terjesztettek elő az iránt, hogy ők a zsidók megnevesítése által meggyaláztatnak, midőn a magyar nemesség csak érdemes honfiakat illehet. — De mi volt a felelet? A Felség jogaiba nem szabad avatkozni, melyre egy kö-

vet (Ragályi) igen jól jegyezte meg „ő Fel-
sége nem csak magyar, hanem jeruzsálemi
király is, hogy tehát hiv alattvalóit, kik Zsi-
dóországból valók megjutalmazza, kegyelmét
Magyarországon osztogatja nékik, hogy ez
által Jeruzsálemhez való jogát kétségkívüli-
nek tegye.“

Az érdeklött igazgatás mellett mégis 3
millio forint jövedelmet adnak a kamara jó-
szágok évenként, de a mint mondtuk, azon
mód mellyel beszereztetik istentelen, ember
előtt tilalmas és törvénytelen.

(Folytatása következik.)

PETŐFI SÁNDOR

a magyar irodalomban.

Közi: Szinnyei József.

(Folytatás.)

1848.

Kisebb költemények.

A téli esték. (Losonczy Phönix. I. 1851. 161.
— M. Nép Könyve II. 1855. 347. — U. K. II. 159.
— Dk. 505.)

Felcségek felesége... (Életk. ápr. 30.
19. sz. — U. K. II. 164. — Dk. 469.)

Egy könyvárús emlékkönyvébe (U. K.
II. 166. — Dk. 467.)

Adorján Boldizsárhoz. (Életk. jan. 30. 5.
sz. — U. K. II. 167. — Dk. 464.)

Van-e egy marok föld... (U. K. II.
117. — Dk. 462.)

*Mit csinálsz mit varrogatsz ott?
(Márczius Tizenötödike. Márcz. 19. 1. sz. — Ek. II.
191. — Emich Nagy Napt. 1862. 56. — Dk. 468.)*

Egy emlék a kórházban. (Moreau
Hegezipp ut. francziából.) (Életk. szept. 24.
13. sz. — Komáromi Lapok 1849. szept. 7. 48. sz.
— U. K. II. 173. — Dk. 463.)

Szeretlek én, szeretlek téged... (U.
K. II. 176. — Dk. 469.)

Minek nevezzelek? (Életk. jun. 25. 28.
sz. — U. K. II. 181. — Dk. 466.)

A rab oroszán. (Életk. jul. 30. 5. sz. —
U. K. II. 181. — Dk. 465.)

A jó tanító. (U. K. II. 184. — Dk. 467.)

A puszta télen. (Életk. febr. 6. 6. sz. —
A M. Nép Könyve II. 1855. 319. — U. K. II. 188.
— Dk. 475.)

* Az 1848—49-ben irt költeményeknél a költő
kézirátában levő sorrendet követtem; az „Ujabb Köl-
temények“-ből kihagyottakat pedig *-al jelöltem meg.
Sz.

Szerelemnek rózsafája... (M. Nép
Könyve II. 1855. 91. — U. K. II. 191. — Dk. 474.)

*Ne feledd a tért... (Moore után.)
(Életk. szept. 24. 13. sz. — Komáromi Lapok 1849.
szept. 18. 57. sz. — Ek. II. 399. — Dk. 480.)

Hideg, hideg van ott kinn... (U. K.
II. 193. — Dk. 472.)

A völgy s a hegy. (U. K. II. 196. — Dk. 477.)

*Olaszország. (Vas. Ujs. 1869. 1. sz. —
Athenaeum 1874. 1. sz. — Dk. 473.)

Rózsavölgyi halálára. (Életk. febr. 20. 8.
sz. — U. K. II. 198. Dk. 470.)

*Az országgyűléshez. (Ek. II. 217. —
Dk. 478.)

Anyám tyúkjá. (U. K. II. 201. — Dk. 480.)

*A tél halála. (Dk. 483.)

*Kemény szél fúj... (Életk. jun. 4. 25.
sz. — Ek. II. 221. — Áldor: Forradalom költészete
1867. 142. — Dk. 488.)

*Beaurepaire. (Életk. márcz. 19. 12. sz. —
Ek. II. 222. — Hangok a M. 1851. 272. — Dk. 481.)

*Nemzetidal. (Pesti Hírlap márcz. 17. 1.
sz. — Életk. márcz. 19. 12. sz. — P. Divatl. márcz.
19. 12. sz. — Hazánk 188. sz. — Dk. 484.)

*15-dik márczius 1848. (Életk. márcz.
23. 13. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 66. 1. —
Magyarország és a Nagyvilág. 1867. 22. sz. — Dk. 485.)

*A szabadsághoz. (Életk. ápr. 2. 15. sz.
— Dk. 487.)

*Bordal. (Életk. ápr. 9. 16. sz. — Dk. 489.)

*Feltámadott a tenger... (Életk. jun.
11. 26. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 70. 1. —
Dk. 491.)

*A királyokhoz. (Külön lenyomatban.)

*Van-e mostan olyan legény... (Életk.
jun. 11. 26. sz. „Önkénytesek dala“ czimmel.—Áldor:
Forradalom költészete 1867: 139. — Dk. 139.)

*Készülj, hazám! (Kéziratban.)

*Megint beszélünk s csak beszélünk
... (Életk. ápr. 16. 17. sz. — Hangok a M. Lipcse,
1851. 84. — Dk. 489.)

*A király és a hóhér. (Életk. okt. 22.
17. sz. — Hangok a M. 1851. 314.)

*Rákóczi. (Életk. máj. 14. 21. sz. — Hangok
a M. Lipcse, 1851. 264. — Áldor: Forradalom köl-
tészete 1867. 138. — Dk. 490.)

Feleségem és kardom. (Életk. ápr. 23.
18. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 104. — U. K.
II. 203. — Dk. 492.)

A tavaszhoz. (Életk. ápr. 30. 19. sz. —
U. K. II. 206. — Dk. 486.)

A magyarok istene. (Életk. máj. 28. 24.
sz. — Hangok a M. 1851. 121. — U. K. II. 208. —
Dk. 482.)

Ilyen asszony való nekem... (U. K.
II. 210. — Dk. 492.)

A ledölt szobor. (Életk. jun. 18. 27. sz.
— Hangok a M. 1851. Lipcse, 80. — U. K. II. 212.
— Dk. 494.)

*Már mi nekünk ellenségünk... (Vas.
Ujs. 1869. 26. sz. — Dk. 493.)

- *Kis fiu halálára. (Ek. II. 235. — Koszorú 1863. II. 19. sz. — Dk. 503.)
- *Bánk bán. (Nép barátja jul. 30. 9. sz. — Aldor: Forradalom költészete 1867. 149. — Pesti Hetilap 1867. 40. sz. — Dk. 499.)
- *Ausztria. (Életk. nov. 12. 20. sz.)
- *Mit nem beszél az a német... (Dk. 542.)
- *Fekete-piros dal. (Dk. 501.)
- Miért kisérsz... (U. K. II. 216. — Dk. 496.)
- A király esküje. (Életk. máj. 18. 22. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 301. — U. K. II. 218. csonkán és „Hunyadi László“ czimmel. — Dk. 519.)
- *Föl! (Országgy. Eml. 1848. 133. l. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 108. — Dk. 503.)
- *A gyáva faj, a törpe lelkek. (Életk. jun. 4. 25. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 98. — Dk. 515.)
- *Két ország ölelkezése. (Pesti Hirlap jul. 6. 75. sz. — Emich N. Naptár 1862. 16. — Dk. 504.)
- Uton vagyok, s nem vagy velem... (Szépir. Lapok 1853. márcz. 27. 25. sz. — U. K. II. 225. — Dk. 493.)
- Szülőföldemen. (Életk. decz. 31. 27. sz. — Napk. 1857. I. 1. sz. — U. K. II. 226. — Dk. 508.)
- *A márcziusi ifjak. (Dk. 510.)
- Kis-Kunság. (Losonczy Phönix III. 1852. 248. — Országos Nagy Napt. 1853-ra 112. — M. Nép-Könyve II. 1854. 359. — U. K. II. 228. — Dk. 495.)
- *Magyar nép. (Dk. 511.)
- *Dobze László. (Életk. okt. 8. 15. sz. — Ek. II. 252. csonkán. — Hangok a M. 1851. 314. — Dk. 512.)
- A nemzetgyűléshez. (P. Hirl. jul. 5. 99. sz. — U. K. II. 233. „Az országgyűléshez“ czimmel. — Dk. 513.)
- *Ismét magyar lett a magyar. (Életk. aug. 6. 6. sz. — Dk. 514.)
- Miért zárjátok el az útam? (U. K. II. 236. — Dk. 514.)
- *Kún László krónikája. (Nép barátja szept. 3. 14. sz. — Ek. II. 260. — Dk. 516.)
- Ma egy éve... (U. K. II. 239. — Dk. 509.)
- *Lenkei százada. (Nép barátja aug. 20. 12. sz. — Dk. 522.)
- *Respublica. (Életk. aug. 13. 7. sz. — Dk. 518.)
- Három madár. (Életk. aug. 20. 8. sz. — U. K. II. 241. — Dk. 524.)
- *A nemzethez. (Dk. 525.)
- *Beranger legujabb dala. (Életk. szept. 3. 10. sz. — Dk. 527.)
- *Vörösmartyhoz. (Életk. aug. 27. 9. sz. — Hangok a M. 1851 Lipcse, 340. — Dk. 741.)
- *Forradalom. (Életk. szept. 10. 11. sz. — Dk. 528.)
- *Hány hét a világ? (Dk. 526.)
- *Vérmező. (Nép barátja 1849. apr. 28. 15. sz. — Vas. Ujs. 1874. 6. sz. — Dk. 532.)
- Itt benn vagyok a férfikor nyarában... (Életképek okt. 29. 18. sz. — U. K. II. 244. — Dk. 535.)
- A hegyek közt. (U. K. II. 247. — Dk. 530.)
- A bokor a viharhoz. (Bud. Viszh. 1852. máj. 23. 3. sz. — U. K. II. 250. — Dk. 523.)
- *Jőjj el végre, valahára... (Életkép. szept. 17. 12. sz. — Dk. 536.)
- *Hallod-e szív, szívem! (Életk. okt. 1. 14. sz. — Ek. II. 275. — Dk. 538.)
- Mit daloltok még ti, jámbor költők? (U. K. II. 251. — Dk. 521.)
- *A székeleyekhez. (Dk. 509.)
- Tudod, midőn először ültünk... (Szépir. Lapok 1853. apr. 21. 32. sz. — U. K. II. 253. — Dk. 541.)
- *Élet vagy halál! (Életk. okt. 15. 16. sz. — Hangok a M. Lipcse 1851. 116. — Dk. 640.)
- *A vén zászlótartó. (Életk. nov. 19. 21. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 247. — Aldor: Forradalom költészete 1867. 140. — Dk. 543.)
- Bucsu. (Életk. nov. 5. 19. sz. — U. K. II. 255. csonkán. — Dk. 539.)
- Ti ákáczfák a kertben... (Bud. Viszh. 1852. jun. 27. 8. sz. — U. K. II. 257. — Dk. 536.)
- Tiszteljétek a közkatonákat! (Életkép. nov. 26. 22. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 197. — U. K. II. 260. — Dk. 544.)
- *1848. (P. Hirlap. nov. 19. 218. sz. — Dk. 549.)
- Hideg idő hűs őszi éj... (U. K. II. 262. — Dk. 529.)
- Milyen láрма milyen vigadalom!... (Életk. decz. 17. 25. sz. — Hangok a M. 1851. Lipcse, 206. — U. K. II. 264. — Dk. 531.)
- Itt alszik a költő... (Moore után) (U. K. II. 265. — Dk. 537.)
- Hogy volna kedvem! (U. K. II. 266. — Dk. 545.)
- Szeretlek, kedvesem!... (Életk. decz. 3. 23. sz. — Hölgyf. 1858. 47. sz. 185. l. — U. K. II. 268. — Dk. 554.)
- Itt van az ősz, itt van újra... (Szépirod. Lapok 1853. márcz. 10. 20. sz. — U. K. II. 272. — Dk. 544.)
- Elpusztuló kert ott a vár alatt... (U. K. II. 274. — Dk. 553.)
- *Itt a nyílaim mibe löjjem? (Munkások Ujsága, decz. 12. 21. sz.)
- *Csatadal. (Közöny, decz. 20. 193. sz. — Életk. decz. 24. 26. sz. — Nemzeti decz. 20. 190. sz. — P. Hirlap decz. 21. 245. sz. — Hangok a M. 1851. Lipcse, 342. — Vas. Ujs. 1874. 14. sz. 219. l. — Dk. 546.)
- *Akaszszátok föl a királyokat. (Kéziratban.)
- *Kont és társai. (Dk. 550.)

Fiam születésére. (Életk. decz. 31. 27. sz. — Hangok a M. Lipcse, 1851. 128. — U. K. II. 276. — Dk. 547.)

*Vesztett csaták, csufos futások! (Dk. 548.)

Az év végén. (M. Emléklapok I. 1850. 71. — M. Nép Könyve II. 1855. 146. — U. K. II. 278. — Dk. 556.)

*A mágnásokhoz. (Nem hiteles.) (Dk. 740.) (Folytatása következik.)

A B. WESSELÉNYI CSALÁD zsibói levéltárának irodalmi kincsei.

Döbrentei levele.

MVásárhely, Judith napján, 1818.

Kedves Barátom.

Nagy örömet szerze nekem most estve, a mi buzgó Mezeink, midőn hozzánk belépvén azt mondotta, hogy téled levele érkezett. Egyszeribe rám tódult bűnöm, pirongatva, miért nem irtam én neked mind eddig. Hijába mentegődött a halogatás lelke, szívem erőt vett mindenben, s parancsolja irnom e rendjeimet.

Gubernalis Cancellista Ur, Farkas meg fogta mondani, mint jöttünk együtt a szép Tordán keresztül ASz Mihályfalváig. Németiben nem sokára tökéletesen helyreállott volt egészségem, mellynek visszaállításáért reám fordított szelid gondjaidat magánosságomban, sokszor igen sokszor érzékeny köszönettel revolváltam s kaczagék magamon mint perlekedém veled, s syllogismusaim melly consequensek valának. Édes Miklósom, Zsibót te nekem újra elfelejtethetlenné tetted.

A Cancellarius nyomtatott Catalogusait még Németiben általforgattam, de abban annyi, Magyar Hisztoriát illető Mansriptumot említve, találék s nyomtatott munkák czimjeit, hogy ezek kiírásától tökéletesen megijedtem, — majd mikor izmosan szembe akartam velek szöktetni, akkor megint a Grófné betegeskedése hátráltatott. Itt dél előtteimet többnyire a holt bibliothékában, néhány estéimét az eleven bibliothékákkal töltém eddig-elé. S valóban legjobb volna czélunkra a nyomtatott Catalogust egészen elküldeni Feszlernek, a kinek Hisztóriája hogy valóságosan a külföldön irhatott pragmatica legyen, alig fér fejembe.

Cserey Farkas azt írja, hogy Kazinczy leveleit inkább hajdukkal őriztetted Zsibón, mintsem Krasznára elküldötted volna. Méltóztassál édes Barátom azokat minél előbb escortiroztatni jegyzéseiddel. Ujra vallom, hogy azok a levelek, ha úgy maradnak, a mint most elvannak hintve a sok czifra tulipánokkal s tömjénnel inkább ellenemre mint kedvemre lesznek.

Melly változó érzések között lebegett benem keresztül, Borgai pipád s veres szárad megvételése, azt a mi Farkasunk eléadni fogta.

Én innen, e hónap 21-dikén megyek ki O. Andrásfalvára. Ott meddig leszek, nem tudom. Az ember hányodik, s játszodnak vele környülállásai. Januarius elején Kolozsvárra is bémegyek, a farsangi periodusból itt is fogok tölteni egy két hetet. Lajos bajosan jó bé.

Mezei sajnálja, hogy most mingyárt nem mehet ki hozzád, mivel sok tanítványait nem hagyhatja. Később örömmel megyen, mert Téged szeret.

Anyád ő Nagysága kezét szívemből jött tisztelettel csókolom. Lajos ölel. Ha irnál: leveledet küld: p. Kolozsvár O. Andrásfalva. Februárius közepén túl pedig Déva — Maros-Németi. — Lajos ölel.

DÖBRENTÉI mk.

A levél hátán:

N. B. A Schuld, Januar 16-dikán fog itten játszodtatni. Fordítása alatt még inkább megszerettem.

Külczim: Méltóságos báró Hadadi Wesselényi Miklós Urnak. Zsibón.

Fáy András levele.

Igen tisztelt barátom! Felette sajnálnám, ha becses soraidra ily sokáig kését válaszomat arra fogtad volna magyarázni, hogy nagybecsű barátságodat méltatni nem tudom, vagy soraidról megfeledeztem. Sőt inkább oka késedelmeknek egyedül az volt, hogy üres választ nem akartam adni becses soraidra, a nélkül, hogy azokban nyilvánított kívánságodat ne teljesítettem volna. Hogy ezt hazafiu felszólításnak sőt parancsnak vettem, kitetszik ezen levelem mellékletéből.

Mindenekelőtt vedd szives idvezlésemet, és szivbeli örvendezésemet, családi szépen

fejlett viszonyaidra nézve. Lelked erejébe, mely képes vala a hála szentebb érzelmeinek áldozatul vinni a közlelkőség silány bábjátékait; erősen bizom, hogy az magát fogytig boldognak érzendi a férji szerelem és atyai szeretet szép öleiben. Nincs tehát egyéb kívánságom e részben mint az, hogy az ég hagyja hosszú évek során éldelned e kettős kéj örömeit. Tartsa meg az Isten Miklós fiacskádat is neked és a hazának, s adjon belőle ez utóbbinak oly nagy hű fiat, mint — ne vedd hizelgésnek, mert ehhez nem tudok — magad vagy, és valának őseid közül többen!

A nőnevelőneket képző intézet eszméjével, vagyis inkább az azzali föllépéssel, megvallo, sokáig vajudtam. Ennek főképp két oka volt: 1-ör mert politikai még nagyobb-szerű vajudasaink, s legközelebb az absolutismus mozgalmái elleni tusáink, egészen elfoglalák a cselekvési tért és hazafiui figyelmet. 2-or mert barátom — nem tudom eszméltél-e reá? — jelen főképp ifjabb generációnknak, mely most nagy szerepet visz honunkban, egy bizonyos rohanóság, ujdonságról ujdonságra szökdelés a jelleme, melly inkább kíván futólagosan pésma-adagok által ingereltetni, mert kitartóbb meleggel hevülni a köztárgyak iránt, inkább szeret rövid időre, helyén és nem helyén lelkesülni, mint öntudatos hazafiui buzgalommal folyton és alaposan munkálni a hon javára, s így később áldozni nagyszerű monstrantiára, mint tős gyökeres bajok orvoslásaira. Már általában a nevelés s különösebben a nőnevelés ügye, eszmében nem ujdonság nálunk, noha kivitelben az; zajos, csillogó és korai eredményekkel nem kecsegtet, inkább csendben látja el, frissebb, tisztább, egészségesebb vérrel, nedvvel a hon ereit. S e szerint a nőnevelés bár legidvesebb ügye, nehezen fog jelenleg számíthatni azon általános pártfogásra, mit az érdemel. Bebizonyítá ezt a mult diaeta is. Továbbá tapasztalom magam körül naponként, miképen megállapodott, orientált hazafiui buzgalomra még egy ideig nem igen számolhatunk. Azonban lelkes leveled érkezik hozzám, s cunctátorságom foszlani kezdett. „Tegyük próbát! gondolám magamban, pendítsük meg a dolgot! egy Wesselényi Miklós hevül az ügyért, ki maga kis de lelkes hazájában te-

het valamit; honomban is nem gyérek még azon lelkesek, kik higgadt vérrel és elmével forognak a hon ügyei körül, kiket alapos győződés és nem pusztán divat vezérel buzgalmaikban. Az elvetett mag nem tudjuk hol és mikor kelhet ki? Ezen gondolat mellett buzdított az is, hogy ha éppen egy pár év alatt nem történik is kivitelben semmi, nyerek fáradalom által annyit, hogy szóba jövend a tárgy, történhetnek ellen és mellett felszólalások, s így a tárgy vagy diaetai pertractatoria, vagy társulati téreni létesítésre megérleltethetik, sokkal jobban, mintha a terv bár mikor is, tán küldöttség által egy pár nap alatt rögtönöztenék. Nyomott előttem valamit az is, hogy gr. Brunzwick Terézszel, már ezelőtt néhány évvel tanácskozáva ez ügyben, sőt német nyelven egy kis vázlatot is készítvén számára, tapasztalám, hogy hautevoleánk e részben sok aristocratiai és más előítéletes elfogultságokkal vesződik, s úgy látszik magának a lelkes gr. Teleki Blancának szép buzgósága sem ment egészen ezektől. Mindezen tekinteteből, épen jókor érkezett leveledet, mint mondtam, parancsnak vevém, s mint az ide zárt Életképi példányból láthatod, a nőnevelőneket képző intézet terv-vázlatát mint tudtam elkészítettem s azt közrebocsátottam. Noha egy pár apró hiányt azóta magam is vettem észre benne, úgy tapasztalom, hogy az ügy nem épen érdektelenül fogadtatik, már eddig is, s több lelkesek ajánlkoztak nekem idővel közremunkálásra. Reménylek néhány előkelőbb dámát is nyerhetni meg a fontos hazai ügynek.

Ha tervem hiányosnak vagy egyoldalunak fog is mutatkozni előtted, nem aggódom; ritka tehetséged és lelkeséged kipótolandják, kijavítandják azokat. Észrevételeidet, ha lennének, igen szívesen kikérem. Sőt felszólalásod ez ügyben igen sok jót eszközölne. Arra is figyelmeztetek, hogy ezelőtt néhány évvel, bizonyos Szivét Károly nevű, francia származásu de magyarosodott nevelő, nőnevelési munkácskám főbb vonalai után készült Kolosvártt egy nőnevelő intézetet felállítani, de mint hallom, felsőbb engedelmet reá nem nyerhetett. Légy szíves megtudni tőle: mi van ezen dolog? Alkalmasint itt is, mint sok másban, kormányi gyámkodás lidérczkedik.

Isten tartson meg kedves barátom, szeretett tiéiddel együtt, a hazának és emberiségnek. Szívéből ohajtja

Pesten 14. Maj 1846.

tisztelő barátod

FÁY ANDRÁS

U. I. Bátorkodom neked megküldeni, mult évben a Prot. Egyházi lapban megjelent egyik cikkemet is, a Synodus minden 10—12 évben, lehető megtarthatása tárgyában. Kérlek elmékedjél ezen fontos tárgy felől, mely egyedül lenne képes megorvosolni ezen egyházi bajainkat. Tán egy pár megye instructiot adand e részben nálunk is. Bővebb megértés végett küldök egy óramutatót is, mit néhány éve adtam ki.

OKLEVELEK.

I.

Hatalmas császáruk őstől maradt Erdélyországának fejedelme Apafi Mihály nékem kedves jó akaróm. Isten Kegyelmedet hatalmas császáruk szolgálatjára sokáig jó egészségben éltesse.

Debreczen városának lakósi egynéhányon jövének ide az Kegyelmed levelével, melyben jelenti, hogy ezen városbelieknek sok kénceket vitték volna el az németek, melyet megértvén fővezér Urunk ő Nagysága, mindjárást hivatván az német császár Kapi Kihá-

ját és megparancsolta néki nagy keményen, hogy valamennyi javokat elvittek az németek, mindeneket visszaadassanak nekik, melyre az német Kapi Kiha azt fogadta, hogy mindjárást megírja oda, hogy mindeneket visszaadassanak és contentálják őket mindenekről. Ezen döbröczönyiek Kegyelmedhez visszamenvén jó válaszsza, Kegyelmed is tudja meg mit adjanak vissza nekik az németek és mint contentálják őket, azután mindenekről tudosítsa fővezér Urunkat felöle. Isten áldása legyen Kegyelmeden.

Fővezér Kihája

SZULIMÁN AGA.

(Eredetije a Tunyogi féle levéltárban.)

II.

Ajánlom Kegyelmednek szolgálatomat.

Kegyelmed levelét becsülettel vettem, tudósítását megszolgálom. Kérem Kegyelmedet tovább is igyekezzék voltaképpen végire menni az dolgoknak és tudósítson, hogy a Kegyelmed részéről való dolgokat annál jobban folytathassam. Én mint eddig ez után is Kegyelmedet szolgálni, becsületit nevelni el nem mulasztom. Isten éltesse Kegyelmedet. Görgény-Sz.-Imre. 1. July 1689.

Kegyelmed szolgálja

TELEKI MIHÁLY.

Czimirat: Tekintetes Nemzetes Gyulai Ferencz jóakaró Urannak, ő Kegyelmének. (Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében).

A PETŐFIN

kisérlett legutolsó merénylet.

(Greguss A. disz-előszava.)

Ἐπίθετον ὄρος· εἶτα μὴν ἀπέτεκεν.

Aesop. (ed. Schneider 140.)

(Folytatás és vége.)

Már ily logika mellett Petőfi maga nem tarthat többé arra igényt, hogy a művelt embe-

rek közé számitassék, minthogy természetesen ő maga is „nézte azt“ (még pedig nem csak nyomtatva, hanem szerencsétlenül — saját kéziratában is!) mit szerkesztő s „művelt“ embertársai kiírti „átall“nak.

S mi az, mit „művelt ember“ nyomtatva sem nézhet? Lássuk mit irtott ki műítészünk szem—es szemérmességével, mely talán elég erősnek tartaná magát, hogy Petőfit másod ízben is megbírálhassa. Ő maga azt állítja, hogy korántsem „beteges ál-szemé-

rem“ parancsolá neki, hogy legalább két, de csak is két, („a közeli 100 ives*)” kötetben az izlés**) szempontjából csak is „két” szó kihagyására szánja magát. Szegény költő, minek küzdöttél a szabad sajtóért, ha még haláloed után is (soidisant) aethetikai censurának maradtál kitéve! Lássuk tehát legalább az egyik medvét. Az „élet vagy halál“ című költemény „6. szak. végsorán áll“ ez a medve, mely „művelt emberek“ bé a szemmel) ha „művelt ember“ volnék, szégyenleném „nyomatva“ nézni — tulajdonképen nem egyéb mint — tetű. Igen tetű. Most már bátran kimondhatjuk, a műveltség renomméja ugyanis elveszett: tetű. ***) Az illető költemény eredeti szövege nem áll rendelkezésemre, mint-hogy P. forrad. költeményeiből csak a Opitz-féle fordítást (Bern 1869.) bírom. Itt következőképen hangzik az „izlés szempontjából“ meg nem csonkított hely:

„Jetzt diese Läuse sind sie jenen gleich?“ Világos, hogy az egész csak sokkal élesebb lesz, ha kiirtjuk e „szót,“ s helyébe — gondolatjelt állítunk, mely alatt aztán nem csak tetűt, hanem még sokkal műveletlenebb állatocskákat, sőt — akármit érthetni! Dicső „szem—pont“!

Nem lehet szándékom e valószínűleg monumentális műnek tartott, mivel igen furcsán előre extra kiállított előszónak aethetikai botrányait e helyen mind megvizsgálni, vagy épen megczáfolni. Erről kötetekre menő — satyrát s más tanulságos könyveket lehetne írni. — Hisz nem a régi, örökké új historia ez is? — — —

Csakugyan monumental műnek tartja a szerző nem csak a diszkiadást mint olyant, hanem minde- nek előtt saját előszavát! Különbön eltűrhetne volna még a dicsőség aratásának elhalasztását az egész mű megjelenéseig s közzsemlére nem is rakta volna ezen disz-előszavát, mely eo ipso s ha minden botrányaitól eltekintünk is fölötte mindennapias, sőt vizenyős. Ha talán azt gondolta, hogy a képek disze ugyanis a szöveg szerkesztőjének diszét emeli, akkor az előbbiekre nézve most az egyszer valami elemre számított, melylyel csak — „hexenmeister“ tud bánni.

A képek művészeti alkotásán kétkedni nincs legcsekélyebb okom, de tudom, hogy oly előszó és szöveg-szerkesztés mellett épen valódi művészeti kép kissé igen — „művelt“ társaságban fogja magát érezni. Nevetséges félreértés volna, ha valaki

*) Közel 100 ives természetesen, mert sok az illustratio!

**) „Midőn izlést mondok, nem a magam külön izlését értem, mert ez több törülésre csábit hatott volna“ (sic!) Sily pygmaiosznak nyakára merték rátolni a nagy geniust. Kinek bűne ez?

***) Mit fog majd ehhez mondani Petőfi ez állatocskájának német unokatestvére a Goethe Faustjának — (műveltek bé a szemmel) balhája. S nem szégyenlette magát Dóczy, hogy ez—izét az „izlés szempontjából“ elmulasztotta kiirtani, vagy legalább más műveltek állattal (teszem fel: piczi kolibri vagy ilyesmivel) kifejezni fordításában. De elég — the rest is silence, vagy inkább Borszemjankó, B. Miska vagy más élclzap, melyek egyikének sincs szándékom az anyagát anticipálni.

azt hinné, hogy nekem ma nincs fontosabb dolgom, mintsem hogy az egész új diszkiadást (mielőtt még megjelenne!) kigunyoljam; holott épen ellenkezőleg csak nagyon komoly benső kényszer ösztönzött e felszólásra, még pedig invita Minerva, mert sok tekintetben eléggé restellem is. (Azt hiszem különben, hogy okos ember előtt nincs szükségem mentegetődni s kijelenteni, hogy én a diszkiadásra, mint olyanra csak örömmel várok. Hozzátehetem azt is, hogy a szent István koronája területén alig hiszem létezzék valaki, ki őszintébb örömmel várhatna bármire, mi tisztelésére válik nagy költőnknek, kinek legdrágább időm mindig szentelve volt és marad.) Azonban hagyjuk részünkről a személyes kitéréseket, melyekből az itt tárgyalt diszelőszó maga részéről csakugyan nem fogy ki. Sok tekintetben a legneveltségesebb suffisancenak valóságos psychologiai monstuma. A szerző többek között még azt is bővebben hozza fel, hogy — ő a szabadságról tartott valamikor s valahol felolvasást stb. És mind ezt Petőfi diszkiadásában „Művelt“ emberek „izlése“ parancsolta ezt is? Alig lehet két lépést tenni e diszolvasmányben a nélkül, hogy elő állana a szerző Én-je; ha másképp nincs módja akár ugy, hogy csak az igeahajtás ránczába kapaszkodik bele s ott ül meglegedett mosolylyal valamely em, a m, ek vagy ok biztos hajléka alatt. De azt sem fontolta meg, hogy így aztán a nagy tárgys a szerző közötti kontrast utóbbira nézve legfeljebb kissé hátrányos párhuzamokra csábitja önként el az olvasót: ugy hogy végül olyasmi, mint Ἡρακλῆς καὶ πῆλοκος lopódzik értelmesebb olvasók ajkaira és—középtanodai törvényjavaslatok Magyarországon még nem tették egészen tönkre Plato haszontalan nyelvé, s hellenül értenek még egy cseppet a nagy közönségben is. Egyáltalában mit Zilahi ugn. életrajzán tapasztalhatni, az ellen itt is ki kell kelnem. (Csakhogy Zilahi mindamellétsokkal több benső hivatással fogott művéhez.) Ugyanis e disz-előszó szerzője minden lépten ugy teszi magát; s nem csak teszi, hanem valódsággal hiszi is azt, hogy Petőfi-vel szemben ő is valami. Pedig ez nagy csalódás. Mert én részemről inkább merném a föld és Sirius közötti messzeséget parányi lépésnek,*) — mintsem azt az üreget, melyet Petőfi és a legujabb magyar irodalom némely hősei között látok kifejezhetőnek tartani. Kérem tehát alázatosan, le a kalappal ha Petőfiről van szó!

A diszelőszó pseudokritikai és aethetikai elveinek jellemzéseül ráadásképen még csak néhány részletet:

Az Athenaeum folyóirat szerkesztősége jegyzettel kísérvén a diszelőadást öntudatlan élcczel „megigazított — — első teljes“ kiadásról szól. Csakugyan szépen megigazították! De hogyan fér össze ez első teljesség a disz-előszónak csak következő furcsa nyilatkozatával:

„Két rendbeliek a hézagok, a meny-nyiben részint az izlés, részint a törvény (!) parancsolta.

*) Tudvalevőleg körülbelől csak 4 billio mértf.

S e két rendbeli, hézagok mellett mégis „teljes“ akar lenni? Ha már épen oly nagy gyönyörre telik ebben a képzelte teljességben, ám legyen hát teljes; még több: „első teljes.“

De a neveltség legmagasabb garáncsán áll a szerző következő nyilatkozatával:

„Számosabb kihagyást engedtem magamnak a törvény nevében“ (!)

Nagyon csalódnék okos ember, ki azt hinné, hogy itt csak sensu allegorico van szó a „törvényről.“ A ki nem hiszi, az bocsásson meg, hogy a diszolvamánnyal utalom.

E helyt kiállhatatlanná válik a király iránti lojalitással való édelgés, szenvelgés, kaczkérdés; elannyira, hogy Petőfi ismeretlen sírjában megfordulna, ha — egyáltalában ily nemű szerkesztésnek legcsekélyebb irodalmi jelentősége maradhatna.*)

Zárjuk be a botrányok fölötti pánaszokat; hiszen hetekig lehetne rólok beszélni. Talán elég ennyi azon általános meggyőződés keltésére, miszerint ily mű ellen, minő e Petőfi diszkidás e mai alakjában, mondom ily mű ellen nem csak a józan ész, nem csak a magyar irodalom, de végül még a világirodalom is protestálhatna. S ez mégis csak türethetetlen gyalázat lenne! Sapienti sat. —

Petőfi tudvalegőleg egész életében bámulatra méltó látnoki erővel bírt, mintha szemeinek lángoló tüze előtt a tér és idő rablánczai, melyekben mi többi, földi lények mindnyájan nyűgünk, csak úgy elolvadtak volna miként viasz olvad fényes napsugár előtt. Nem csak halálának, hanem halál utáni sorsának is részleteit majdnem előre hirdette.

Im még e diszelőszót is előre jósolta, már 1845-ben.:

„Tudom, hogy így tesz a világ,
Hogy így fog tenni vélem.
Fejemre köveket hajít,
Mig életemet lelélem.
S*) ha halva fekszem
Agyonveretve, egykoron:
Koporsómhoz majd oda lépnek,
S mellyet elébb megkövezenek
Babérral földik homlokom.

Oh e babér, a melylyel a
Világ magát gunyolja,
Ez a babér, ez a babér

*) Több részletekbe mondtam, hogy nem bocsátkozhatom. Magyarország legutolsó parasztja több tapintattal rendezte volna el P. forrad. költeményeit, melyeken még senki sem kételkedett, hogy csak chose apart lehetnek. — De vannak műveltebb emberek, kik alattomban mély, mély vízbe ugranak s aztán nagy zajjal kihuzatják magukat; pedig nem csak hogy úszni tudtak, hanem eszök ágában sem volt komoly kísérletet tenni saját életök ellen.

*) Nekem csakugyan van módom, hogy ezt a „hézagot“ a „törvény nevében“ megengedhessem magamnak.

Velőm égetni fogja.

De nem soká tart égetése

Te, lelkem megmaradt fele,

Hozzám te szinte eljövendesz,

És koszorúmra könnyet ejtesz,

S eloltod lángjait vele.

Hol maradnak a könnyek? — —

Azonban ily igen méla vagy talán épen elkecsereedett hanggal ne fejezzük be e felszólalást, bárha elég komoly dolog forog is fenn.

A hires Vridank „bescheidenheit“-jében, melyet mai nap alig győz idézni az ember (bárha fájdalom kevés haszonnal) azt mondja (127.):

„Mich dunket niht, dass ieman sule zelange harpfen in der müle“.

Ezt valaki így ültette át új félnémethé:

Die mühle u. dass harfenspiel
nicht zueinander stimmen will.

Óhajtom, hogy disz-előszavunk műbírálati vízi malmára az illő alkalmazás csak a lehető legrövidebb idő kérdése legyen. Óhajtom, hogy hamarjában valahogy lehessen segíteni az ügyetlen merénylet következményein; ha másképp nem lehet, csak bátran úgy, hogy ugyanazt a mit jogtalanul akart megkísérteni a szerző nagy költőnk műveinek némi részletei ellen, most hajtassék méltán végre a szerkesztő disz-készítményén. Ez egyetlen mód vezethet ki a legnagyobb szégyenből mindnyájunkat: azonnal meg kell fordítani a nyelet!

Mert lehet valaki nagyon hasznos, jó polgár, sőt tudós és minden esetre tiszteletre méltó tanártárs, mindamellett koránt sem hasznos, se nem jó, se nem tudós Petőfi-szerkesztő.*)

Kolozsvárt 1874. Junius 5-én.

MELTZL HUGÓ.

APRÓSÁGOK.

A Tunyogi féle levéltárt a kormány 2000 forinton megvette s a napokban már fel is szállított Pestre. A nemzeti muzeum e gyűjteményhez aránylag felelte jutányos áron jutott s nagybecsű adatokat nyert. A levéltár átvételére Szabó Károly kéretett fel.

Szerkesztői izenet. Mlts. Szacsvai Zsigmond urnak, helyben. A becses hártya okleveleket nagy és hálás köszönettel vettem. Bár viszont szolgálatra lehetne alkalmam! Szerk.

*) Különbön ily nemű valóban komoly irod. ügyben nem volt soha sem helye az udvariasságnak, komoly embereknél. Mert udvariasság annyit mint személyesség par excellence. S hol szent ügy kockáztatása forog fenn, ott akármily nemű egyéni tekintet, személyességekkel való kaczkérdés pirulva sülyedjen a föld alá! Mindazonáltal nem véltam a rossz ügynek szolgálatot tenni, ha bizonyos irodalmi objectivitásokat, kínálkozásuk daczára, kerültem. s így az egészet a merénylet tárgyának méltóságához képest talán igen nagy mérséklettel írtam. Rövidebbre szabni nem volt időm.